

รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์*
A MODEL MANAGEMENT TO ENHANCE THE ENTREPRENEURIAL OF STUDENTS
UNDER SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE KALASIN

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์¹, บัณฑิตย์ ศรีพุทธานกู²
Sutum Tummatasananon¹, Bandit Sriputthangkun²
มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}
Sripatum University, Khon Kaen Campus^{1,2}
Email : Sutum011728@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร 100 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เลือกแบบเจาะจง 2) สร้างรูปแบบฯ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมินความเหมาะสมเป็นผู้บริหาร 30 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 แบบสัมภาษณ์ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบสอบถามความเหมาะสม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และลำดับความต้องการจำเป็น ลำดับที่ 1 การสร้างนวัตกรรม 2) รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 5 ส่วน ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ส่วนที่ 3 กลไก ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบ; การบริหาร; ความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน

ABSTRACT

The purposes of this research were to 1) Study the current conditions, desired conditions and needs of management to enhance the entrepreneurial of students under secondary education service area office kalasin. sample group 100 school administrators, by stratified random sampling. the group of informants in study the guidelines for creating a model 3 experts, by purposive sampling. 2) set a model, the informant group in focus group of 9 experts, and the group of informants in the suitability assessment 30 school administrators, by purposive sampling. tools used in data collection including, the current condition questionnaire has a reliability value of 0.90. the desired condition questionnaire has a reliability value of 0.92., interview form, focus group discussion issue and suitability questionnaire. and satisfaction questionnaire. statistics used in data analysis are percentage. average and standard deviation and priority needs index.

The results were as follows: 1) Current condition at medium level, desirable condition at the highest level, and the number one need Student quality. 2) A model management to enhance the entrepreneurial of students under secondary education service area office kalasin, consists of 5 parts: part 1 principles and objectives, part 2 procedure, part 3 mechanism, part 4 assessment guidelines, and part 5 success conditions. assessment results on appropriate at the highest level.

Keywords : Model; Management; The entrepreneurial of students

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship Education) เป็นหนึ่งในทักษะสำคัญแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับความสนใจและมีการดำเนินการเพิ่มมากขึ้น ในการกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยการส่งเสริมความเข้าใจในเนื้อหาวิชาแกนหลัก และ สอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในเรื่องความรู้เกี่ยวกับการเงิน เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial, Economics, Business and Entrepreneurial Literacy) ซึ่งหมายถึง (1) รู้วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการสร้างตัวเลือกเชิงเศรษฐศาสตร์/เศรษฐกิจ (2) เข้าใจบทบาทในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อสังคมและ (3) ใช้ทักษะการเป็นผู้ประกอบการในการยกระดับและเพิ่ม ประสิทธิภาพด้านอาชีพ เข้าไปในการจัดการเรียนการสอนในทุกๆระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศต่างๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เป็นลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็น ผู้สร้างองค์การใหม่หรือปรับปรุงการทำงานใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างโอกาสทางธุรกิจ (Onuoha G., 2017) หรือการเป็นผู้ประกอบการนั้น ก็คือกระบวนการภายในของบุคคลที่สร้าง

ประโยชน์ สร้างผลิตภัณฑ์ และสร้างคุณค่าทางธุรกิจด้วยการกำหนดความเป็นตัวตน การแสวงหาโอกาส ความคิดเชิงสร้างสรรค์ การประเมินคุณค่าและนวัตกรรมและการแปลความหมาย (Majid & Koe, 2012) มีความสำคัญในการเป็นผู้ประกอบการ คือ บุคลิกของบุคคลที่มุ่งแสวงหาการพัฒนาโอกาสไม่ใช่การแสวงหาโอกาสและการพัฒนาโอกาสนั้น เป็นกระบวนการจากรับรู้โอกาส (recognition) การพัฒนาโอกาส (Opportunity Development) การสร้างโอกาส (Creation) จนกลายมาเป็นโอกาสทางธุรกิจ นอกจากเรื่องการแสวงหาโอกาสแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่นของการเป็นผู้ประกอบการ คือ การกำหนดความไม่แน่นอนและความเสี่ยง การสร้างสรรค์และนวัตกรรม และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ (Ardichvili, Cardozo, and Rey, 2003) ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ 1) การสร้างนวัตกรรม (Innovativeness) 2) การยอมรับความเสี่ยง (Risk taking) 3) การทำงานเชิงรุก (Proactiveness) (Miller & Friesen, 1982)

การบริหารสู่ความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนคือ กระบวนการวางแผน จัดระเบียบ ดำเนินงาน และควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะและคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ โดยเน้นการฝึกฝนผ่านการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการสนับสนุนจากครู ผู้ปกครอง และชุมชน ช่วยในการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพในอนาคต ส่งเสริมความรับผิดชอบ ความมั่นใจในตนเอง และความคิดริเริ่ม และสร้างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (กรมส่งเสริมการเรียนรู้, 2564)

จากรายงานของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ พบว่า หลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการในประเทศไทย นั้น เน้นจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัณฑิตและบัณฑิตศึกษา ทั้ง ๆ ที่ การสอนความเป็นผู้ประกอบการนั้นสามารถสอนได้ในทุกช่วงวัย (Lackeus, 2015) โดยผ่านการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงศักยภาพของตนเองผ่านการทำงานในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริงและผู้สอนต้องมีทักษะความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยผู้เรียนเพื่อระบุจุดแข็งจุดอ่อนของผู้เรียน และให้ข้อมูลป้อนกลับที่ทำให้ผู้เรียนมีข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาตนเองหรือข้อมูลที่ช่วยให้ผู้สอนปรับแนวทางใหม่ในการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (Swanson, 2017)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาวสินธุ์ มีวิสัยทัศน์ “องค์กรคุณภาพ สร้างคนดีมีความสุข บนพื้นฐานความเป็นไทย” มีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ ดังนี้ กลยุทธ์ที่ 1 การเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชากรวัยเรียนทุกคน กลยุทธ์ที่ 2 การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 กลยุทธ์ที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา และกลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความปลอดภัยจากภัยทุกรูปแบบ จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัด คือ โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดมีแนวโน้มสูงขึ้น และครูปฏิบัติการสอนไม่ครบชั้นเรียน ไม่ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ และขาดแคลนครูในสาขาที่จำเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน และไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังขาดแคลนอาคารประกอบ สิ่งก่อสร้างอื่น เนื่องจากขาดทรุดโทรมก่อสร้างมานาน และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ

สถานศึกษายังไม่ครอบคลุมประเด็น ปัญหาและความต้องการของเด็กและเยาวชน และปรับไม่ทัน กระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้เกิดช่องว่างระหว่างครูและนักเรียนอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การร่วมมือบริหารจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนยังมีน้อย เนื่องจาก ชุมชน หรือผู้ปกครอง มักจะมอบหมายให้โรงเรียนเมื่อมีการเสนอความคิดเห็น เสนอแนะ (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร, 2567)

จากแนวคิดและหลักการที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย รูปแบบ การบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการบริหารเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและ นโยบายหน่วยงานต้นสังกัดให้ดำเนินต่อไปได้อย่างมีคุณภาพอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหาร เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร

2.2 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของ นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร

3. ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

3.1 ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูล/สารสนเทศสำหรับผู้อำนวยการ นำไปเป็นแนวทางในการ บริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร

3.2 เป็นข้อสังเกตสำหรับผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร ในการบริหาร เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของ นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นสมุทร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) มีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการ บริหารสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร 134 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร 100 คน ในปีการศึกษา 2567 ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของเครจซีและมอร์ แแกนและเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และการศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ ความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ที่เป็น นักวิชาการ ผู้บริหารการศึกษา และผู้อำนวยการ ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารเพื่อเสริมสร้าง

คุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน และมีผลงานเชิงประจักษ์ด้านการบริหารการศึกษา และการบริหารสถานศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 1) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันมี มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.52-0.85 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.92 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ อยู่ระหว่าง 0.57-0.91 นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) และ 2) แบบสัมภาษณ์ มีความตรงเชิงโครงสร้างตามองค์ประกอบของรูปแบบ (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปประเด็นและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ผู้วิจัยร่างเองจากข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบยืนยันรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ ด้วยการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการ กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารการศึกษา กลุ่มที่ 3 ผู้อำนวยการ ที่มีวุฒิการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา และวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา หรือการบริหารสถานศึกษา หรือการพัฒนาคุณภาพการศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้อำนวยการ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง ที่มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีองค์ประกอบตามโครงสร้างของรูปแบบ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 และ 2) แบบสอบถามความเหมาะสมของรูปแบบ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความตรงเชิงโครงสร้าง (ค่า IOC) อยู่ในช่วงระหว่าง 0.80 – 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยขอเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น โดยรวมรายด้าน

รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ ดำเนินงาน		
1. การสร้างนวัตกรรม	3.31	0.50	ปานกลาง	4.65	0.50	มากที่สุด	0.405	1
2. การยอมรับความเสี่ยง	3.44	0.51	ปานกลาง	4.58	0.51	มากที่สุด	0.331	2
3. การทำงานเชิงรุก	3.47	0.51	ปานกลาง	4.55	0.53	มากที่สุด	0.311	3
โดยรวม	3.41	0.51	ปานกลาง	4.59	0.51	มากที่สุด	0.348	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.51) สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.52) ลำดับความต้องการจำเป็นเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 การสร้างนวัตกรรม ($PNI_{\text{modified}} = 0.405$) ลำดับที่ 2 การยอมรับความเสี่ยง ($PNI_{\text{modified}} = 0.331$) และลำดับที่ 3 การทำงานเชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = 0.311$) ตามลำดับ

5.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน

รายการ	ความเหมาะสม			ผลการ ประเมิน
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
1. หลักการและวัตถุประสงค์	4.55	0.51	มากที่สุด	เหมาะสม
2. วิธีดำเนินการ	4.60	0.50	มากที่สุด	เหมาะสม
3. กลไก	4.65	0.50	มากที่สุด	เหมาะสม
4. แนวทางการประเมิน	4.75	0.51	มากที่สุด	เหมาะสม
5. เงื่อนไขความสำเร็จ	4.80	0.50	มากที่สุด	เหมาะสม
โดยรวม	4.67	0.50	มากที่สุด	เหมาะสม

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน โดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.50) พิจารณารายพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดทุกส่วน ถือว่ามีความเหมาะสม เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ คือ ส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.50) ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมิน ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.51) ส่วนที่ 3 กลไก ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.50) และส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) และส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.51) ตามลำดับ

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ อภิปรายผล ได้ดังนี้

6.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ อภิปรายผล ได้ดังนี้

6.1.1 สภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน นำมากำหนดเป็นนิยามศัพท์เฉพาะใช้ในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร เพื่อวิเคราะห์ทราบว่าปัจจุบันมีการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า การบริหารยังขาดการดำเนินการที่มีความชัดเจนและขาดนวัตกรรมที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2561) นำเสนอเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ พบว่า หลักสูตรที่สอนเกี่ยวกับความเป็นผู้ประกอบการในประเทศไทยนั้น เน้นจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาบัณฑิตและบัณฑิตศึกษา ทั้งๆ ที่การสอนความเป็นผู้ประกอบการนั้นสามารถสอนได้ในทุกช่วงวัย สอดคล้องกับ นวลลออ ทวีขศรี (2563) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและกรณีศึกษาตามหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล พบว่า สภาพปัญหาการสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล คือ ไม่กล้า ไม่มั่นใจ ไม่รู้หลักการและเทคนิคที่ดีและเหมาะสมในการสื่อสารขณะปฏิบัติงาน สาเหตุเนื่องจากไม่มีความรู้และประสบการณ์ มีโอกาสน้อยในการพัฒนาและฝึกทักษะการสื่อสาร ขาดตัวแบบที่ดี และอาจารย์หรือพยาบาลพี่เลี้ยงดูแลในการฝึกปฏิบัติไม่ทั่วถึง และการส่งเสริมพัฒนาความสามารถสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลมีความสำคัญและจำเป็น เนื่องด้วยการสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพจะช่วยลดช่องว่างระหว่างบุคลากรที่มดูละเอียด ช่วยลดและป้องกันข้อผิดพลาดหรืออันตรายจากการสื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลที่ไม่มีประสิทธิภาพ

6.1.2 สภาพที่ พึงประสงค์ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนมากำหนดนิยามศัพท์เฉพาะและนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหาร เมื่อแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีการดำเนินการและคาดหวังให้เกิดผลลัพธ์ที่สูงขึ้นในการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นหรือการทำงานให้เกิดคุณภาพมีคุณลักษณะสอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองจากการศึกษาค้นคว้า ดังที่ Majid & Koe (2012) ได้นำเสนอว่า การเป็นผู้ประกอบการนั้น ก็คือกระบวนการภายในของบุคคลที่สร้างประโยชน์ สร้างผลิตภัณฑ์ และสร้างคุณค่าทางธุรกิจด้วยการกำหนดความเป็นตัวตน การแสวงหาโอกาส ความคิด เชิงสร้างสรรค์ การประเมินคุณค่าและนวัตกรรมและการแปลความหมาย สอดคล้องกับ สายฟ้า หาสีสุข (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจเข้าถึงพัฒนาของโรงเรียนบ้านเมือง พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจเข้าถึงพัฒนาอยู่ในระดับ มากที่สุด

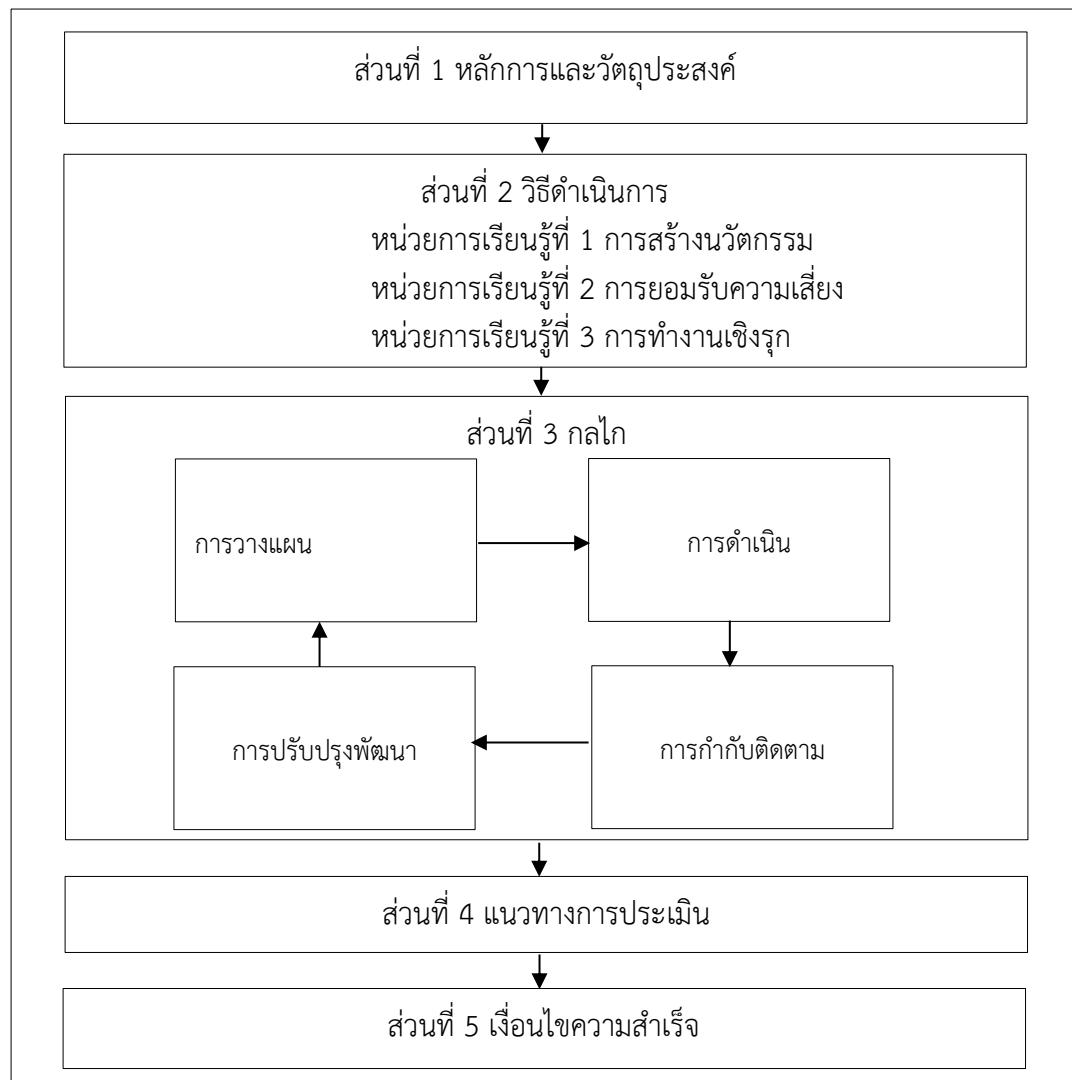
6.1.3 ลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน พบว่า การสร้างนวัตกรรม มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุด แสดงให้เห็นว่า การบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สิ่งที่จะวัดนักเรียนได้อย่างชัดเจนว่าเกิดคุณลักษณะหรือมีผลผลิตของการเป็นผู้ประกอบการคือการต้องมีการสร้างนวัตกรรม เป็นการนำเอาองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้ามาสรุปและสร้างนวัตกรรมสำหรับการทำงานเพื่อนำไปสู่การลงปฏิบัติให้เกิดคุณภาพตามที่มุ่งหวัง ดังที่ กรมส่งเสริมการเรียนรู้ (2564) ได้นำเสนอว่า การบริหารสู่ความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนคือ กระบวนการวางแผน จัดระเบียบ ดำเนินงาน และควบคุมกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะและคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ โดยเน้นการฝึกฝนผ่านการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการสนับสนุนจากครู ผู้ปกครอง และชุมชน ช่วยในการพัฒนาทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพในอนาคต ส่งเสริมความรับผิดชอบ ความมั่นใจในตนเอง และความคิดริเริ่ม และสร้างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สอดคล้องกับวรจิตร พรหมเกตุ (2565) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะสำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นมากกว่าค่าดัชนีความต้องการจำเป็นในภาพรวม คือ 1) ด้านการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะมีค่า $PNI_{Modified} = 0.842$ และ 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีค่า $PNI_{Modified} = 0.297$

6.2 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ส่วนที่ 3 กลไก ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน นำมาสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นนักวิชาการหรือคณาจารย์ในระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาการบริหารการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและผู้อำนวยการมีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 และมีผลงานจากการบริหารจัดการระดับชาติเพื่อเป็นแบบอย่างในด้านการบริหาร และมีการสนับสนุนการเสริมสร้างคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน นำข้อเสนอแนะที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์มายกร่างตามโครงสร้างของรูปแบบผ่านการตรวจสอบยืนยันโดยการสนทนากลุ่ม โดยผู้ทรงคุณวุฒิและประเมินความเหมาะสมโดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการบริหารสถานศึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ ให้ได้รูปแบบที่มีถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการนำนวัตกรรมที่มีคุณภาพสู่การใช้จริงให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังที่จะพัฒนาและสร้างโอกาสให้กับนักเรียน ดังที่ Ardichvili, Cardozo, and Rey (2003) ได้นำเสนอว่า การเป็นผู้ประกอบการ คือ บุคลิกของบุคคลที่มุ่งแสวงหาการพัฒนาโอกาสไม่ใช่ว่าแสวงหาโอกาสและการพัฒนาโอกาสนั้น เป็นกระบวนการจากรับรู้โอกาส (recognition) การพัฒนาโอกาส (Opportunity Development) การสร้างโอกาส (Creation) จนกลายมาเป็นโอกาสทางธุรกิจ นอกจากเรื่องการพัฒนาโอกาสแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่นของการเป็นผู้ประกอบการ คือ การกำหนดความไม่แน่นอนและความเสี่ยง การสร้างสรรค์และนวัตกรรม และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่

สอดคล้องกับ ลีลาวดี ชนะมาร (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาสาขาวิชา การศึกษาศรีมยุรวิทย์พบว่า ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมี 6 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 นำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้าก่อนการสอน ขั้นที่ 2 เสนอปัญหา ขั้นที่ 3 ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา ขั้นที่ 4 วางแผนในการแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 5 ดำเนินการแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลสรุปผลข้อมูลนำเสนอ 4) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และรูปแบบมีประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

8. องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการ ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพหุศาสตร์ ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ประกอบด้วย 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การสร้างนวัตกรรม หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การยอมรับความเสี่ยง หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การทำงานเชิงรุก ส่วนที่ 3 กลไก ส่วนที่ 4 แนวทางการประเมิน และส่วนที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหา กระบวนการในการเป็นนวัตกรรมสำหรับนำไปใช้ในรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ได้สอดคล้องกับสภาพบริบทตามสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษาอย่างยั่งยืนต่อไป

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

9.1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน พบว่า การสร้างนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 แสดงให้เห็นว่าการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน ในส่วนของการสร้างนวัตกรรม เป็นเป้าหมายสำคัญที่จะบ่งบอกถึงการดำเนินการบริหารที่ประสบผลสำเร็จในการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนให้เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดนโยบายการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน อย่างเป็นรูปธรรมมีการเสริมสร้างและกำกับติดตามอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดคุณภาพที่ยั่งยืน

9.2 ข้อเสนอแนะสำหรับปฏิบัติ

9.2.1 ผู้อำนวยการปฏิบัติตามนโยบายการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน มีการมอบหมายงานตามโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา และเสริมสร้างสนับสนุน นิเทศและติดตามอย่างต่อเนื่อง

9.2.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามโครงสร้างการบริหารของสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียนอย่างเต็มกำลังความสามารถ

9.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นผู้ประกอบการของนักเรียน พบว่า การสร้างนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และเมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่ามีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 ควรมีการวิจัยในครั้งต่อไปในเชิงลึกด้านดังกล่าวให้มีการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น ในลักษณะการวิจัยและพัฒนา เช่น

9.3.1 ควรวิจัยการพัฒนาแบบการบริหารเพื่อพัฒนาการสร้างนวัตกรรมของนักเรียน

9.3.2 ควรวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะผู้ประกอบการ
ของนักเรียนด้านการสร้างนวัตกรรม

10. บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเรียนรู้. (2564). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ
ความเป็นผู้ประกอบการในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- นวลลออ ทวีศรี. (2563). **การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนการเรียนรู้
ร่วมกันและกรณีศึกษาตามหลักการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมความสามารถ
สื่อสารในการปฏิบัติการพยาบาลสำหรับนักศึกษาพยาบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. คณะครุศาสตร์ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ลีลาวดี ชนะมาร. (2563). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริมความสามารถใน
การออกแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา
ปฐมวัย**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.
คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วราจิตร พรหมเกตุ. (2565). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
สำหรับครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สายฟ้า หาสีสุข. (2564). **รูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดเข้าใจ เข้าถึง พัฒนาของโรงเรียน
บ้านเมืองแก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. วารสาร
นวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน**. 5(2). 1-10.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์. (2567). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ
พ.ศ. 2567**. กาฬสินธุ์ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). **รายงานวิจัย การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็น
ผู้ประกอบการ**. กรุงเทพฯ : פרקหวานกราฟฟิค.
- Ardichvili, A., Cardozo, R., & Ray, S. (2003). A theory of entrepreneurial opportunity
identification and development. *Journal of Business Venturing*. 18(1). 105-123.
- Lackeus, M. (2015). *Entrepreneurship in education what, why, when, how*. Paris :
OECD Publishing.
- Majid I.A., Koe W.L. (2012). Sustainable Entrepreneurship (SE): A Revised Model Based
on Triple Bottom Line (TBL). *International Journal of Academic Research in
Business*. 2(6). 293-310.

- Miller, D., & Friesen, P. H. (1982). Innovation in conservative and entrepreneurial firms: Two models of strategic momentum. **Strategic Management Journal**. 3(1). 1-25.
- Onuoha, G. (2007). Entrepreneurship. **AIST International Journal**. 10(2007). 20-32.
- Swanson, L. A. (2017). **Entrepreneurship and Innovation Toolkit**. Minneapolis : Pressbook.